

Marie Tomcová: **Relativita zla**

Posudek vedoucího bakalářské práce

Bakalářská práce je žánrově na pomezí sociální psychologie a politické filosofie. Autorka se v ní vyrovnává s problémem zla, záměrného ubližování druhé živé bytosti, a jeho ospravedlnování, a to jak na individuální, tak společenské rovině. V oblasti psychologie práce čerpá především z knihy *Becoming evil* od James Wallera a ze slavných psychologických experimentů a ve filosofii vychází zejména ze slavné knihy *Eichmann v Jeruzalémě* od Hannah Arendt, ale také s užitečnými odkazy na současné politické myšlení (Judith Butler a Giorgio Agamben). Ona relativita z názvu práce se přitom podle autorky týká samotného uznání člověka jako živé bytosti hodné ochrany před násilím. Toto uznání zranitelnosti druhého je podle autorky „záležitostí relativní, a závisí na kontextu situace“ (s. 7).

V první části se autorka věnuje různým společenským mechanismům, které mohou vést k bagatelizaci či ospravedlnění ubližování druhým. Těchto mechanismů je celá řada: skupinová identifikace, válečné rámování nepřátel, dehumanizace, popírání lidskosti druhých, ponižující pojmenovávání, nelidské životní podmínky, propaganda, ideologie nesnášenlivosti, antisemitismus, koncentrační tábor. Vedle totalitarismu, který Hannah Arendt popsala jako systém, který ospravedlňuje násilí vůči druhým, autorka také spolu s Judith Butler tematizuje více „soft“ podoby společenské relativizace zla: zejména civilizacionismus, představu, že pokrokové demokratické hodnoty lze na „zaostalých“ civilizacích prosazovat i násilím a ponižováním, jak tomu bylo v případě mučení ve věznici Abu Ghraib.

V druhé části autorka rozebírá psychologické mechanismy na úrovni jednotlivce, jak lidé jednají na základě role, která jim je přiřazena, jak jednají pod tlakem autority a skupiny. Klíčovými pojmy jsou autorita, sebeospravedlnění a kognitivní disonance. Druhá část je rozsahem o mnoho kratší, než první a i metodologicky by si zasloužila větší důslednost: autorka nedoceňuje dostatečně kritiku zmíněných psychologických experimentů. Např. Zimbardův experiment byl podroben zásadní kritice. Nemělo by přitom znevěrohodnění experimentu dost zásadní dopad na formulaci hlavních tezí ohledně vlivu situačního tlaku na jednání jednotlivce formulovaných v druhé části práce?

Moje hlavní námitka se však týká způsobu, jakým je práce artikulována. Zdá se mi, že teze o relativitě zla je spíše předpokládána, než dokázána, a v práci není dále významněji problematizována. Proč autorka nepracovala více dialekticky i s antitezí, podle které uznání zranitelnosti druhého prostě není relativní, ale v nějakém smyslu absolutní či transcendentní? Práci doporučuji k obhajobě s hodnocením velmi dobře (2).

Praha, 27.8.24

Jan Bierhanzl